

Recensioner.

Liturgik.

Eisenhofer, L.: Handbuch der katholischen Liturgik. II. Spezielle Liturgik. Freiburg im Breisgau 1933. 588 s. Mk. 14:—.

För ungefär ett år sedan anmäldes förra delen av Eisenhofers stora liturgiska handbok i denna tidskrift. Det är anmeldaren ett kärt besvär att nu ånyo behöva sysselsätta sig med detta arbete, nu med dess andra och sista del.

Ingen som lärt känna den första delen av Eisenhofers Liturgik, har gärna kunnat underlåta att med nyfikenhet bida dess fortsättning. Icke därför ått man hade anledning att vänta sig något nytt i egentlig mening; bokens ungefärliga utseende kunde man ju rätt väl göra sig en föreställning om genom författarens lilla lärobok. Men nog var man nyfiken på att från så sakkunnigt håll få en grundlig och utförlig sammanfattning av forskningens senaste resultat på de många intressanta områden som beröras i denna del.

De omdömen som fälldes om den förra delen gälla för visso också om denna nu utkomna del. De skola därför icke här upprepas. Blott må betonas, att samma klarhet och reda, samma saklighet och överskådlighet, samma flärdlöshet och försiktighet i omdömet som utmärkte arbetets begynnelse präglar ock dess fortsättning.

Om denna senare del på en protestantisk läsare likväl icke gör så starkt intryck som den första delen, torde detta icke vara att skriva på författarens konto utan på det behandlade materialets. Den förra delen tog väsentligen sikte på mera allmänna frågor som kunna hava ungefär lika stort intresse för en protestant som för en katolik. Dessutom var den förra delen nästan uteslutande historiskt

orienterad och för båda konfessionerna gäller förvisso med avseende på gudstjänstlivet, att de hava sin viktigaste historia före reformationen och sålunda gemensam. Den historiska utvecklingen före reformationen borde därför kunna påräkna ungefär lika stort intresse från båda hållen. Denna senare del åter redogör för de särskilda kultakterna. Den första avdelningen handlar om mässan, den andra om sakramenten, den tredje om sakramentalierna och den fjärde slutligen om tidegården. Självfallet måste vid tolkningen av dessa kultakters innebörd från romersk synpunkt mycket komma att verka ganska främmande och underligt för evangelisk uppfattning. Detta ligger i sakens natur och innebär ej något klander mot författaren. Endast ett överdrivet urgerande av de specifikt romerska synpunkterna i mer eller mindre vulgär riktning hade förtjänat klander men sådant synes mig författaren hålla sig välgörande fri ifrån.

Skulle anmeldaren rikta några anmärkningar mot Eisenhofers arbete, skulle dessa främst gälla hans framställning av mässans äldre historia. Här synes författaren onekligen ha kommit ifrån en del svårigheter alltför lindrigt genom att helt enkelt gå förbi dem eller blott helt flyktigt snudda vid dem. Så synas mig t. ex. de spörsmål som Nya Testamentet erbjuder ofantligt lättvindligt avfärdade. Och ännu mera gäller detta beträffande frågan om förhållandet mellan mysterierna och den kristna kulten. Ävenså synas de österländska liturgierna ha förtjänat mera uppmärksamhet än som kommit dem till del.

Även om anmeldaren icke kan neka till att han rörande en del dylika detaljer känner en viss besvikelse. så skall å andra sidan medgivas, att det i fråga om stoffets begränsning är omöjligt att vara

alla till lags. Det är därför ingalunda min mening att småaktigt kritisera detaljer, när det gäller ett sådant jättearbete som detta. Fastmer skall villigt erkännas att det ojämförligt övervägande och kvarvarande intrycket av boken är känslan av tacksamhet mot dess författare för den utomordentligt användbara och värdefulla hjälpreda, som han skänkt envar, som önskar orientera sig på snart sagt vilken punkt som helst inom den liturgiska vetenskapens vida och stundom ganska svårtillgängliga fält.

Knut Peters.

Hymnologi.

F. Rønnig, Dansk Salmesang gennem tiderna, Köpenhamn 1928. Kirkeligt Samfunds Forlag.

Det är ägnat att förvåna, när man ser huru obetydligt utbytet på det hymnologiska området varit mellan Sverige och de nordiska grannländerna. En svensk, som kan sin egen psalmbok, känner sig åtminstone relativt hemmastadd i en tysk landskyrkas *Gesangbuch*. Men kommer han över ett exemplar av *Psalmebog for Kirke og Hjem*, står han inför den nästan som en fullständig främling. Det är klart att en hel del gemensamma lån från Tyskland äro honom bekanta, men den danska originalproduktionen ter sig som en terra incognita. I 1819 års svenska psalmbok möter väl ett eller annat danskt namn (Arrebo, Brorson, Sthen) men antalet danska original äro knappast flere än författarenamnen. Detta är icke en tillfällighet. Ty även om det tidigare hos oss brustit i intresse för dansk psalmdiktning, så har dock detta icke varit fallet under det senaste halvsekle. Under det myckna arbetet på en förbättrad psalmbok under de sista 60 å 70 åren märkes nämligen en tydlig strävan att tillgodogöra sig det bästa av den danska psalmskatten. Försöket måste emellertid betraktas såsom i stort sett misslyckat. I *Nya Psalmer*

möta vi blott ungefär ett halvtjog nummer som äro av danskt eller norskt ursprung och vissa av dessa höra säkert till de psalmer som aldrig *bliva levande* på svensk tunga. Utan tvivel beror det här påpekade faktum djupast på en motsättning i uppfattningen av psalmens väsen. Det danska sinnet älskar vekare och gemytligare toner än det svenska. Nya psalmer synas mig likväl innebära en svår orättvisa mot den danska psalmdiktningen. Ty nog har den danska psallitteraturen att uppvisa så många verkliga pärlor att vi icke hade behöft att generera våra danska bröder med en del av sånger som blivit intagna i *Nya Psalmer*. Den danska psalmdiktningen förtjänade därför förvisso att bli mera känd hos oss än den är. En god hjälp för den som vill börja studera den danska psalmboken erbjuder Rønnings arbete. Det ger en populär översikt över den danska psalmens historiska utveckling från synpunkten av vad som verkligen än i dag är levande på folkets läppar. Huvudintresset är därvid koncentrerat på Kingo, Brorson och Grundtvig. Författarens livfulla framställning och behagliga stil gör läsningen till en angenäm sysselsättning för den hymnologiskt intresserade lekmannen. Självklart bör man vid läsningen ha ett ex. av *Psalmebog for Kirke og Hjem* till hands.

K. P.

Kyrkokonst.

Julius Baum, Die Malerie und Plastik des Mittelalters II. Wildpark-Potsdam 1933. Mk. 32: —.

Det näst sista bandet av Burger-Brinckmanns monumentala *Handbuch der Kunstwissenschaft* har nyss utgivits, behandlande medeltida måleri och plastik i Nordeuropa. Författaren, prof. J. Baum, har därmed avslutat ett trettonårigt arbete och skänkt oss en uppslagsbok i ett ämne, som alltid kommer att ugöra ett av de

mest centrala i den kristna konsten. Endast några allmänna antydningar kunna här ifrågakommo. Baum undviker försiktigtvis alltför snäva omdömen och värdeuppskattningar av de olika epokenas konstalstring, för vilka han valt en historiskt betingad indelning. Sålunda betecknar han icke konsten under de saliska kungarnas tid (den högromanska perioden) som den enda blomstringen i Tyskland. För en tysk forskare är det i stället tacksammare att följa »den nordiska anden» även i senare perioder. Och utan värde är helt visst icke detta uppfattningssätt, därom ger denna framställning besked. För en handbok är metoden synnerligen användbar, även om en modernt skolad forskare skulle ha kunnat giva större syntetiska framställningar och därmed skänkt en fördjupad uppfattning även åt monumenten. Den relativt blygsamma plats, som bokmåleriet fått sig tilldelat i Baums arbete, beror kanske icke bara på bristen i föregående sammanfattningar utan just på svårigheten för förf. att pressa in materialet inom de snäva gränser för tid och ort som han uppställt.

B. Cgs.

Litteratur.

Allmogemålningar från Dalarna. Nordiska museets och Skansens Bilderböcker n:r 5. Stockholm 1933.
1: — kr.

I texten till denna lilla bilderbok, som behandlar dalmålningar, har amanuensen Svante Svärdström framlagt några betydelsefulla och intressanta iakttagelser rörande vår folkligt religiösa konst. Luther har själv fällt några yttranden om sådan folkkonst, vilka äro värda att minnas i detta sammanhang. I företalet till *Passionalet* heter det: »Ty aktar jag det icke för ont om man målade sådana historier och sentenser uti stugor och kamrar, på det man hade Guds ord och verk allstädes för ögonen och uppväcktes därav till Guds rätta fruktan och till tro på honom.»

Svärdström konstaterar, att den förnämsta inspirationskällan till dalmålningarna utgjorts av Gustav Adolfsbibeln (1618) illustrationer, någon gång även bilderna i Hübners *Bibliska berättelser*, kopparsticken i Müllers pietistiska *Himmelska kärlekskyss* (1750) samt manualerna genom vilka särskilt Salomos *vishetsbok* började illustreras. Denna korta och översiktliga framställning av dalmåleriets ursprung och egenart hör till det bästa, som skrivits om allmogemåleri, och vi vänta med spänning på en utförligare skildring av författaren.

B. Cgs.

Meddelanden.

Koralveckan i Båstad den 5—11 september, anordnad av Kyrkosångens Vänner i Lunds stift under ledning av domkyrkovicepastor A. Adell, samlade ett 40-tal fasta deltagare förutom talrika tillfälliga besökare vid övningar, föredrag och gudstjänster i Båstads kyrka. Varje dag började med morgonbön enligt matutin och avslutades med aftonandakt, bestående av orgelkoral, predikan och completorium. Vid den första aftonens completorium utfördes körpartierna av musikdirektör R. Blennows kör från Åstorp. Övriga aftnar svarade deltagarna i koralveckan för den liturgiska sången. Aftonandakternas predikningar behandlade olika avsnitt ur »Magnificat». På fredagens f. m. förekom högmässa med nattvardsfirning. Samma dags aftonandakt var förlagd till Hovs kyrka.

I övrigt upptogo dagsprogrammen övningar på för- och eftermiddagarna i gregoriansk och luthersk koralång. I lördagens koralövning deltog c:a 150 skolbarn från Båstad. Som helhetsomdöme om dessa övningar, vilka alla leddes av domkyrkovicepastor A. Adell, torde kunna sägas, att de teoretiskt och praktiskt gävo deltagarna en stark inlevelse i rytmens betydelse i all strävan efter kyrkosångens pånyttfödelse. Samma intentioner förmärktes djupt i den vid gudstjänsterna med försynt mästareshap tjänstgörande kantor A. Runbäcks koralspel. Kantor Runbäck medverkade även eljest vid upprepade tillfällen med orgelmusik på kyrkans såväl gamla som nya orgel och den av honom ledda Båstads kyrkokör utförde